

Bertók László

---

## AKI AZ ÖRDÖGGEL

Aki az ördöggel frigyre lép,  
oda kell adnia kenyere felét.  
Oda kell adnia fél éjszakáját,  
mikor szobáját szellemek járnak.

Aki az ördöggel nászágyra fekszik,  
annak csak ördög gyereke lesz itt.  
Húsát letépik, bőrét lemarják,  
megszáradt lelkét pokolba hordják.

Akinek az ördög adja a jussát,  
nyomorúság lesz, mire kiosztják.  
Kölcsönkér mindent, családja koplal,  
kaffog a halál véres fogakkal.  
Magános útra sohasem eresztik,  
aki az ördöggel nászágyra fekszik.

Aki az ördöggel haláltáncot táncol,  
legyen az püspök, párttitkár – bárhol,  
nem menekülhet, szolgál rogyásig,  
teste elvásik, lelke elvásik.

Csodálkozol, lektor? Dal kellene? Másik?  
Nézz kissé körül! – Haláltáncot táncol,  
akit az ördög magához láncol.

(1954)

Bertók László (1935–2020) nyolcvanötödik évében, öt éve, szeptember 14-én hunyt el. Idén ősszel, születésének kilencvenedik évfordulója alkalmából a Magvető Kiadónál vastkos gyűjteményben jelennek meg bő hetven év versei a kezdetektől haláláig. A függelékben mintegy 200, kötetben nem közölt írás szerepel, köztük két tucat mindaddig publikálatlan verssel – ezekbe nyújt betekintést az alábbi válogatás. A szövegeket közreadja: Mohácsi Balázs.

## BÚCSÚ A VERSÍRÁSTÓL

Szürke hétköznapiok csendes emberévé  
akarok válni, ez tán sikerül.  
Kuszaságaimat átformálom renddé,  
sovány pegazusom sintérhez kerül.  
Nem vár rám többé a sok kritikus mihaszna,  
hisz úgyszólván a kúszó, firkász girheseknek  
szabvány ceruzája csak belém akadna.

Miért is kezdtem egykor rím-faragni?  
Miért betegít, ha nem írhatok?  
A vágyakat akartam hámba fogni,  
mindent, mi bántó, megtorolni,  
mindent, mi fájó, kizokogni.  
Nem sikerült... azt mondják... nem titok.

Törvényem lett az ős egyszerűség,  
a szent szabadság az én istenem.  
A vágyam: levernem a titkok bilincset.  
A szépért élni lett az életem.

De szájas mások, kik új kerubokként  
őrzik a szokottság dohos várromát,  
csörtető lábamat tuskóhoz kötötték,  
és számba tömték a törvény szavát.

Szétrúgom most e korhadt teher-tuskót,  
a betömött szót számból kiköpöm,  
szaladok vissza... legyen úgy, ahogy volt,  
tán úgy is lesz majd vajmi örömöm.

Írjon csak verset Erdélyi, ő tudja,  
miként kell köpenyt ki- s befordítani,  
s a többi, ki versét csupán azért írja,  
hogy pénzt és hírnevet tudjon teremteni.

Csodálkozol tán, mért nem szárnyal versem?  
Mért csörömpöl sután sor végén a rím?  
A szép csengő rímeiket én már eltemettem,  
tárgyának a formát meg reá hintettem.  
Kikel-e rím-múltak omladékain?

Kikel-e majd egykor? Mi kel ki belőle?  
Befogom a számat, lehullok a földre...  
Maradjatok bennem, jövő verseim.  
Szürke hétköznapiok csendes emberévé  
akarok válni, ez tán sikerül.  
Vannak s lesznek mások, kik verset csinálnak,  
de nálunk eztán csak a tücsök hegedül.

(1954?, 1955?)

[Erdélyi József (1896–1978) a népi írók jobbszárnyához tartozó költő. 1922-es *Ibolyalevél* című bemutatkozó kötetének hatása kimutatható mások mellett József Attila, Illyés Gyula versein, ám az írásaiban a harmincas évektől rendre megjelenő antiszemitizmus árnyba vonta tehetségét és jelentőségét, idővel még a népi írók is elfordultak tőle. Hírhedt verse, a *Solymosi Eszter vére* megjelenésekor a botrányra reagálva megpróbálta „kilengését” jóvá tenni egy izraelita lapban közölt „filoszemita” verssel. A harmincas évek végén perbe fogták osztály elleni izgatás vádjával. 1944-ben behívták munkaszolgálatra, a nyilasok elől először vidékre menekült, majd az oroszok közeledésének hírére nyugat felé vette útját. 1945-ben Ausztriában amerikai felügyelet alá került, de aztán hazatért. Átszökött Romániába, aztán újra Magyarországon bujkált, ahol 1947-ben néhány verséért börtönbe zárták. A negyvenes évek végén elvileg „őszintén szembenézett politikai tévelygésével”, 1954-ben *Visszatérés* címen „az emberiséget megkövető éneket” fogalmazott. Ezzel lényegében betagozódott a szocialista rendszerbe, végül 1956-ban is csupán a fiókjának írt néhány szabadságot óhajtó verset. Haláláig még hét verseskötete jelent meg a Magvető Kiadónál. Hogy Erdélyi „útkereséséről” mennyit lehetett tudni az ötvenes években, bizonytalan, ám a fenti vers éles megjegyzése alapján feltételezhetjük, hogy valamennyi nyilvános volt mindebből. A vers kétes datálását figyelembe véve feltételezhetjük, hogy Bertók kezébe került vagy az 1954-es *Visszatérés* kötet vagy az 1955-ös *Csipkebokor* című válogatás.]

## MESÉK, MESÉIM

Ti, mesék, meséim, mindennapos  
locsogásaim, valahová  
mégiscsak tartó elemem, valamit  
mégiscsak jelző buborékaim,  
valakivel mégiscsak összekötő levegőm, ti,  
kitakartok-e és mennyire?  
elrejtetek-e, ha kell? hiszen  
úgy elragadtok néha, mintha lejtőn  
visszafelé is volna jegyetek, mintha  
semmit sem tudnátok más utcáiról,  
és folytonos tűz kényszerítene,  
hogy emeljétek a gömböt a kosár  
utasától függetlenül,  
kitakartok-e és mennyire?  
elrejtetek-e, ha kell? hiszen  
úgy elringattok néha, mintha anyám  
nappá lett volna közben, és a földet  
ő ringatná, mint bölcsőt, mintha  
megtörténne minden ma is, miközben  
elszédülök, hisz az álom zegzugaiban  
már ti füstölögtök megint, mintha  
valami fontos dolgotok lenne, valamit  
el kellene mondanotok, de elvesztek  
egy-egy szóban, mintha folyton  
a részletekben vétenétek el ti is,  
kitakartok-e és mennyire?  
elrejtetek-e, ha kell? hiszen  
úgy elszaladtok néha, mintha külön  
naprendszeretek lenne, mintha nélkülem  
létezhettétek, s mintha ti  
teremtettétek volna engem, titokzatos  
parancsra, és nem titeket  
én, s mintha nálam sokkal különbek  
lennétek, hiszen egy ajtót mindig nyitva  
felejtetek, hogy gőgöm kígyóbőréből ha  
kibújok egyszer, becsusszanhassak  
utánatok,

kitakartok-e és mennyire?  
elrejtetek-e, ha kell? hiszen  
innen alulról nézve annyira  
egyek vagyunk már, karnyújtásnyira  
minden választól, hogy fölösleges  
minden kérdés,  
mesék, meséim, mindennapos  
locsogásaim, valahová  
mégiscsak tartó elemem, valamit  
mégiscsak jelző buborékaim,  
valakivel mégiscsak összekötő levegőm.

*(1979. május 5.)*

## ADJ VISSZA MINDENT, AMIT

Adj vissza mindent, amit vissza tudsz, vagy  
vissza lehet, ami csak alkalmilag a tied,  
ami nincs a csontodhoz hozzánőve, sőt  
abból is (a nedvet?, az álmat?) mindent, amitől  
még önpusztítás nélkül megszabadulhatsz,  
nincs olyan, hogy „elfeledte”, hogy „örökre  
neked adta”, nem is beszélve arról, akinek  
„nem kell”, vagy „nem lehet már”, mindennek  
megvan az igazi (az eredeti?, a végleges?)  
helye, s ha úgy érzed, hogy nem nálad már,  
akkor másnál, máshol, ahol a rend miatt  
(hiúságból?, gyerekes mindent akarásból?,  
butaságból?, divatból?) még minden ott van,  
dönteni (választani) tudni a legnagyobb  
adomány

*(2006. február 10.)*

[A szöveget befejezetlenül találtam meg a többi versfájl között.]